

HOROLEZECTVÍ,
ŠÍLENSTVÍ
A SMRTÍČÍ ZÁVOD
O HIMÁLAJSKÉ VRCHOLY

SVĚT U NOHOU

SCOTT ELLSWORTH

Svět u nohou

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.xyz.cz

www.albatrosmedia.cz

Scott Ellsworth

Svět u nohou – e-kniha

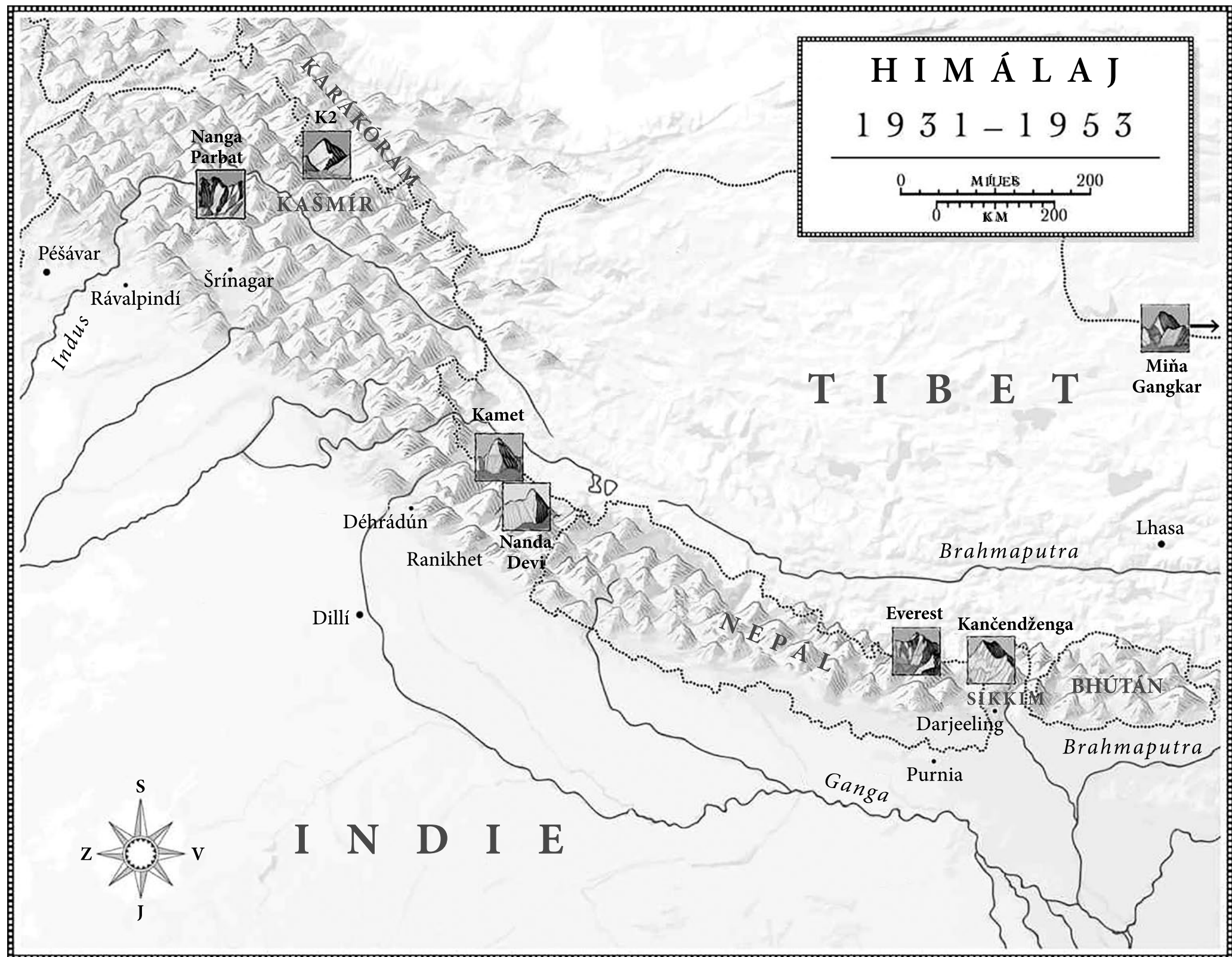
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Scott Ellsworth
SVĚT U NOHOU

**HOROLEZECTVÍ,
ŠÍLENSTVÍ
A SMRTÍČÍ ZÁVOD
O HIMÁLAJSKÉ VRCHOLY**

SVĚT U NOHOU

SCOTT ELLSWORTH

xyz

POZNÁMKA PRO ČTENÁŘE

Tato kniha pojednává o jistém časovém úseku v nepříliš dávné době, kdy byly části Země dosud zahaleny tajemstvím. Dlouho předtím, než byl vynalezen internet nebo mobilní telefony, hrdinové skutečného života podnikali své odvážné činy mimo kamery nepřetržitého televizního zpravodajství a často se ocitali po celé týdny, nebo dokonce měsíce odříznuti od světa.

Lidé, kteří v našem příběhu vystupují, tvořili různorodou společnost. Někteří lpěli na principech, byli vytrvalí a houževnatí. Jiní se chovali zbaběle a zákeřně. Pár z nich byli géniové, jiní zase hazardéři. Stejně jako vy ale byla většina vášnivými čtenáři. V nejvyšších horách planety, kde každý gram navíc mohl rozhodovat mezi vítězstvím a prohrou, sebou neváhali tahat v batozích opotřebované výtisky *Na větrné hůrce*, *Pýchy a předsudku* a *Oxfordského slovníku řecké versologie*. Šest set metrů pod vrcholem Mount Everestu, uvnitř maličkého stanu postaveného těsně vedle vražedného hřebene, se britský horolezec jménem Eric Shipton pokoušel za mihotavého svitu svíčky číst *Most v San Luis Rey*, román od Thortona Wildera, který se zamýšlí nad smyslem života tváří v tvář smrtonosnému zhroucení prastarého lanového mostu, k němuž došlo v 18. století v Peru.

Spousta lidí byla přesvědčena, že horolezci byli zkrátka blázni.

O některých z nich to byla bezpochyby pravda.

Jednoho temného večera, když zrovna poprchávalo, jsem se věnoval sbírání materiálu pro tuto knihu. Zrovna jsem se procházel zapadlými uličkami Darjeelingu, mytického městečka rozprostřeného na kopci těsně u hranice východního Himálaje. S pomocí místního průvodce jsem se pokoušel najít bývalý domov legendárního Šerpy Anga Tseringa, který pracoval v horolezeckých expedicích ve třicátých letech. I když už byl tento starý muž dávno po smrti, doslechl jsem se, že jeho dcery doma uchovávaly krabici s památkami na jeho horolezecké expedice. Říkal jsem si, že podobný materiál by mi mohl pomoci vyprávět příběh těchto zapomenutých mužů a žen, kteří se před mnoha desetiletími pokoušeli zdolat ty nejvyšší a nejsmrtonosnější hory na Zemi.

Nakonec jsme společně s průvodcem objevili dům, který jsme hledali. Byl to nízký domek natřený jasně modrou barvou, s červenými okapy a bílými okenními rámy. Dcery dávného Šerpy, dnes už pokročilého věku, nás přivítaly u dveří, na sobě dlouhé svetry na způsob kabátců a vzorované šaty až na zem. Byly z nás nervózní a bylo vidět, že nevědí, co od nás mohou očekávat. Přesto nás pozvaly dál, abychom nestáli na dešti. Jakmile se ale řeč stočila na jejich otce, oči se jim rozjasnily, nabídly nám horký čaj a z otlučené dřevěné krabice začaly vytahovat staré fotografie, měděné medaile a výstřižky z novin zažloutlé stářím. V útulném obývacím pokoji obou sester jsme se na pár krátkých, kouzelných hodin přesunuli do jiné doby, do časů, kdy na vrcholcích hor ještě bylo možné stanout s úžasem a svět se zdál jakoby nový a čerstvý. Doufám, že něco z této atmosféry na vás dýchne i na následujících stránkách.

PROLOG

Poslední místo na Zemi

V průběhu třicátých let se nad střední Evropou i dalším Východem, nad ministerstvy obrany a kanceláři vlády začínala sbíhat temná mračna. Diktátoři počali prstem po mapě kreslit nové hranice a odstartoval závod, který dosud neměl obdoby. Neměl přesně určený start ani cíl, žádné rozhodčí ani pravidla. A i když se do něj nakonec zapojili muži a ženy deseti národností, dostal se na přední stránky novin celého světa a vyžádal si desítky životů, nejpozoruhodnější na něm nakonec bylo, že to byl závod na místo, kam předtím lidská noha nevkročila.

Popravdě řečeno podobných míst na Zemi už mnoho nezůstávalo.

Už tenkrát byl totiž svět nebezpečně malý. Severní i jižní pól byly pokořeny. Dobytelé i vědci vyzbrojení chininem, automatickými pistolemi ráže 32 a gabardénovými kabáty od Abercrombie & Fitch se probojovali do horských masivů v Nové Guineji, odkryli ztracené město v Peru a s úžasem a podivem shlédli na Ten Thousand Smokes Valley neboli Údolí tisíce kouřů na Aljašce. Jistý Francouz přjel upraveným automobilem Citroën tři tisíce kilometrů přes Saharu. Šestnáctiletý pohůnek z farmy v Novém Mexiku si spletl hejno netopýrů s oblakem kouře a přitom objevil jeden z nejvelkolepějších jeskynních systémů na Zemi.

Dokonce i bývalý prezident Teddy Roosevelt, toho času s nadváhou a zánětem v noze, projel v letech 1913 a 1914 na kánoí vyrobené z vykotlaného kmene stovky mil po řece Rio da Dúvida (řeka Pochyb) plně

piraní – a to až do nejvzdálenějších koutů amazonské pánve. Jednoho dlouhého dne v červnu 1928 pak jistá dívka, která v Kansasu vyrostla jako kluk a později se stala redaktorkou *Cosmopolitanu*, přeletěla třímotorovým Fokkerem z Newfoundlandu do Walesu a stala se tak první ženou, která v letadle překonala Atlantik. Když se pak Amelia Earhartová vrátila domů do USA, přivítala ji záplava konfet a byla pozvána do Bílého domu na soukromou audienci u prezidenta Coolidge. I ten nejvzdálenější ostrůvek v ohromném Tichém oceánu se nakonec dočkal toho, že se na jeho břehu sklouzl po písku lodní kýl. Vypadalo to, že žádné místo na Zemi nezůstalo mimo dosah lidstva.

Až na jedinou výjimku.

Himálaj má rozlohu 3200 kilometrů. Sahá od pohoří Hindúkúš na východě Afghánistánu až po nejodlehlejší místa na západě Číny. Je to nejvyšší, nejvelkolepější pohoří na naší planetě. Vrcholky jeho nejvyšších hor, je jich okolo čtrnácti, převyšují osm tisíc metrů. Na těch dosud lidská noha nestanula. Nejznámější z nich je samozřejmě Mount Everest. Jsou tu ale i další: K2, Annapurna a Kančendženga, stejně majestátní a zlověstné jako Everest. Jižní stěna hory Nanga Parbat tvoří hranici Kašmíru a tyčí se do výše tří tisíc metrů, což je asi tak výška deseti mrakodrapů Empire State Building naskládaných na sebe. Himálaj má dvojnásobnou výšku než Alpy a Skalisté hory, je to zeměpisný obr, netvor stvořený z kamene a ledu, který si vytvořil svoje vlastní podnebí.

Tahle ohromná, neproniknutelná masa hmoty ovlivňovala historii lidstva: hinduismu zabránila proniknout do Číny, Čingischán kvůli ní nemohl táhnout do Indie a slavnou Hedvábnou stezku odklonila na sever. Poté se koření a čínské hedvábí dostaly do starého Řecka a římské mince a podsadití ruští poníci po ní přicestovali až na královský dvůr čínské dynastie Hanů. Himálaj ovšem dokázal vzdorovat více či méně intenzivním snahám o průzkum, ať už to byl Marco Polo, nebo velký trigonometrický výzkum indického subkontinentu, a svá tajemství nevydával lehce. V posledních letech 19. století nebyla ještě velká část pohoří uspokojivě zmapována a ani na jednom z nejvyšších vrcholů dosud nestanula lidská noha. Následné pokusy o zlezení Everestu, Kančendžen-

gy, K2 i Annapurny skončily v prvních desetiletích 20. století nezdarem. Střecha světa zůstala člověkem nedotčena.

Počátkem třicátých let už bylo ovšem o extrémních výzvěch Himálaje známo dost na to, aby mohla nová generace horolezců vyzbrojených novými nápady, vybavením a technikou dospět k závěru, že mají vrcholky nejvyšších hor světa v podstatě na dosah ruky. Rozhodli se to tedy vyzkoušet v praxi.

Muži a ženy, kteří se o to tenkrát pokoušeli, nejsou dnes obecně známí. Dokud ještě žili, byli dokonce často považováni za chudáky, ztracené existence a podivíny, kteří se nikdy neusadili, nenašli si pořádnou práci a nikdy se nezapojili do každodenního života společnosti. Někteří strávili léta mezi dvacítkou a třicítkou potulováním v Alpách, batohy plné baget a bedekrů, a na žulové věže v Dolomitech lezli v krátkých kalhotách a polobotkách. To oni jsou duchovními předchůdci dnešních potulných skalních lezců a tuláků. Jiní z nich byli úspěšnými profesionály, kteří navzdory náročnému zaměstnání našli způsob, jak si horolezectví udržet jako pevnou součást svého života. Patřili mezi ně pomatení snílci i střízliví realisté, absolventi univerzit i negramotní nevzdělanci, pacifisté i váleční veteráni, byl mezi nimi včelař, dále řada lékařů, pak také kovboj z Wyomingu či playboy z New Yorku.

Jejich vybavení bylo na dnešní poměry zoufale primitivní. Dnešní horolezci stojící ve frontách při výstupu na Mount Everest mají ve výbavě vlastní lavinové vyhledávače, ty nejaktuálnější satelitní zprávy o počasí, mačky a cepíny z karbonové oceli a dokonalé kyslíkové masky. Na nohy si natahují zateplené pohorky se silikonovou podrážkou v ceně několika tisíc dolarů a oblečení nepropouštějící vlhkost, spí v péřových spacích pytlích testovaných v nejlepších laboratořích a pod sebou mají karimaty s vakuovým vzduchovým polštářem. A ačkoli na vrcholcích Himálaje stále ještě vyčkává smrt – stačí se podívat na dlouhatánské fronty horolezců, kteří doufají, že dosáhnou vrcholu Everestu, což je v podstatě jen čekání na jistou tragédii –, lezci v 21. století mohou svůj tep sledovat na hodinkách Apple Watch a svá těla živit energií z výživových tyčinek a izotonických gelů. Když mají lezení za sebou, mohou si stáhnout vi-

deo z YouTube, na kterém jsou oni sami, zachycení kamerou GoPro na vrcholu Everestu. To pak můžou zveřejnit na Facebooku, Instagramu i Snapchatu.

Horolezci z Velkého závodu nic z toho neměli.

Oblečení byli v bavlněných parkách a kousavých vlněných svetrech a osm kilometrů převýšení překonávali v těžkých, nýtovaných kožených pohorkách. Jejich cepíny měly dřevěnou rukojeť, lana byla těžká a vyrobená z konopného vlákna. Spali v plátěných stanech, do kterých táhlo, a vařit se pokoušeli na neustále zhasínajících kerosinových vařičích. Pili brandy, kouřili cigarety, v sedmi a půl tisících metrech nad mořem četli Dostojevského a Dickense a po bezesných nocích vstávali do ranního šera se zjištěním, že na jejich spacáku se přes noc vytvořila třiceticentimetrová vrstva sněhu. Nevlastnili téměř žádné slušné mapy, jenom pár detailních fotografií, a o tom, co leží nad nimi, měli jen mizivou představu.

Samozřejmě kromě téměř jisté možnosti vlastní záhuby.

Tyto hory totiž byly vražedné. Laviny tu dosahovaly takových rozměrů, že se ze svahů hor najednou uvolnily kusy ledu o velikosti dvoupatrového domu. Téměř neustále hrozil pád kamení, stejně časté byly nestabilní sněhové převěje a sněhové desky. Na nejvyšších himalájských vrcholcích vály vražedné větry a všechno tu splývalo v oslepující běli. Teploty klesaly na život ohrožující minimum během několika kratičkových minut. A ačkoli to ve třicátých letech zatím nikdo přesně nechápal, jakmile lezci dosáhli určité nadmořské výšky, jejich těla začala kolabovat. Na střeše světa zkrátka ke smrti nikdy nebylo daleko.

Totéž platí i dnes. Navzdory pokročilému lezeckému vybavení, které vzniklo za poslední tři čtvrtě století, nejsou v nejvyšších horách světa smrtelná neštěstí zdaleka výjimkou. Podle jedné statistiky zahynul jeden ze čtyř horolezců, kteří se pokusili dosáhnout vrcholu K2. Na Annapurně je to jeden ze tří. Na Everestu leží v horních partiích hory tolik mrtvých lidských těl, že tu slouží jako ukazatele cesty.

Navíc zde hrozí i nová nebezpečí, zejména v pohoří Karákóram v nejzápadnější části oblasti vysokého Himálaje. Ráno 22. června 2013 pře-

padla v základním táboře Nanga Parbatu skupina šestnácti ozbrojenců za pokřiku „Bůh je velký“ skupinu čínských, amerických a evropských horolezců. Čen Honglu, horolezec s čínsko-americkým občanstvím, se jednomu z ozbrojenců postavil na odpor a byl okamžitě zavražděn. Podle Pakistánce, který útok přežil, ozbrojenci ostatním horolezcům svázali ruce, nařídili jim, ať se dívají stranou, a všechny je postříleli.

Potom si vrazi dali snídani.

Z dnešního úhlu pohledu působí horolezci ze třicátých let, kteří se vydali do Himaláje, právem jako David, který se rozhodl postavit Goliášovi. To ale není všechno. Protože tito zapomenutí hrdinové nejen posunuli hranice toho, co snese lidské tělo, ale podařilo se jim posunout hranici, kam lidstvo dosáhlo, až na okraj nebes. Jejich vítězství i selhání posouvala ambice a představivost milionů obyčejných lidí.

V samotném jádru je Velký himálajský závod příběhem o snech a snících, tvrdé dřině, odhodlání a o tom, jak se nikdy, nikdy nevzdat. Tím, jak se tito přehlížení hrdinové škrábali vzhůru ke hvězdám, nám totiž připomínají, co mohou dokázat obyčejné lidské bytosti vyzbrojené odvahou, houževnatostí, tréninkem, zkušenostmi a odhodláním tváří v tvář zdánlivě nepřekonatelným překážkám. V dobách, kdy vládne pesimismus a rozkol, je jejich cesta příběhem týmové spolupráce a společného záměru, příběhem o vznešených cílech a jednoduchých řešeních. Je to ale i příběh dobra a zla, zrady a hrdinství a také toho, jak se svět pod jejich nohama náhle změnil za zvuků neodbytného bubnování blížící se nejdestruktivnější války v celých dějinách lidstva.

Tato kniha je o horách.

Je to ale i kniha o ženách a mužích, kteří se jim dokázali postavit.

Začalo to jednoho pozdního jarního rána v Londýně.

KNIHA PRVNÍ

Po patnácti minutách riskantního a únavného sestupu v mačkách jsem se konečně dostal bezpečně na úpatí stěny. Tady jsem rychle našel svůj batoh a za dalších deset minut už jsem byl v základním táboře. Skočil jsem do stanu, mačky jsem si ani nesundal, zapnul jsem za sebou a natáhl se na podlažku pokrytou jinovatkou. Únavou jsem nedokázal ani sedět. Poprvé v životě jsem si uvědomil, že mám dost – takhle vyčerpaný jsem se ještě necítil nikdy v životě. Byl jsem ale v bezpečí. Stejně jako Andy. Do tábora brzy dorazí i ostatní. Sakra, tak se nám to povedlo! Vylezli jsme na Everest. Chvilku to tam vypadalo bledě, ale nakonec všechno dopadlo skvěle.

Až za mnoho hodin jsem se dozvěděl, že to skvěle nedopadlo – ve stěně Mount Everestu zůstalo v bouři uvězněných devatenáct mužů a žen, kteří zoufale bojovali o holý život.

Jon Krakauer, *Peklo blízko nebe*

Popis událostí, které se odehrály na Mount Everestu

10. května 1996

Cepíny a smokingy

Na londýnské střechy už týden přerušovaně bubnovaly přívaly deště.

Děšť odplavil špínu z oken Parlamentu a promácel kožené podrážky bot prodavačům i úředníkům, kteří po mokřích chodnících pospíchali do práce. Na Oxford Street popojížděly dvoupatrové autobusy jako ohromní mechanici brouci, jejichž stěrače odměřovaly pravidelný třípůlový takt. Kousek odsud v Regent's Parku museli ošetřovatelé v ZOO v téměř prázdných ptačích klecích zase zapnout umělé vyhřívací lampy. Dokonce i kapesní zlodějčci na Piccadilly Circus vyrazili hledat nový rajon někde pod střechou. V pondělí ráno 25. května 1931 ale konečně zase vykouklo slunce. Osušilo chodníky, okna ponurých bytů i luxusních řadových domů se otevřela a ztichlou, šeplavou galerii v katedrále svatého Pavla zalily paprsky zlatavého slunečního světla. Navzdory zápachu výfukových plynů i pronikavým, nepříjemným pachům druhé největší světové metropole se najednou zdálo, že ulicemi zával svěží vzduch a že i do Londýna letos navzdory očekávání dorazí léto.

V Timesech ten den ráno vyšel článek, který by večer předtím redaktoři a editoři listu v kancelářích na Queen Victoria Street, sehnutí nad špigly zítřejšího vydání, velkoryse označili jako vycpávku. Jednalo se o krátké zprávy, které se do novin dostaly především proto, že rozsahově dokonale zapadaly do prázdného místa na stránce. To tu zbylo po

vysázení těch nejdůležitějších zpráv dne. Tento konkrétní článkuček zůstal pohřbený kdesi uprostřed strany devět. Jednalo se o kratičký článek s názvem „Kančendženga“.

Pojednával o tom, že téhož dne se skupina německých a rakouských horolezců chystala vyrazit z Mnichova do Indie, kde plánovali vůbec poprvé vystoupit na vrchol třetí nejvyšší hory světa. „Na tomto nejnovějším pokusu je zajímavé,“ psalo se v nepodepsaném článku, „že pokus o výstup na Kančendžengu proběhne tentokrát na přelomu srpna a září, tedy uprostřed monzunové sezony.“ Kratičká zpráva skončila informací, že „v Timesech budeme postupně informovat o zakládání horolezckých táborů a bivaků na úbočích Kančendžengy i o pokusu o zdolání vrcholu“.

Článek samozřejmě zaznamenala jen malá část obyvatel Londýna. Většina ostatních novin zprávu ignorovala a stejně tak i hlasatelé z BBC. Dokonce i ti čtenáři Timesů, kteří se u článku zastavili aspoň tak dlouho, aby ho u šálku čaje a toustu v kuchyni přelétli pohledem, nebo ti, již na něj narazili nacpaní ráno v metru při cestě do práce, sotva vzali na vědomí, co skupina německých horolezců měla v plánu dokázat. Dokonce i čtenáři, kteří byli v obraze a měli o horolezectví alespoň mlhavou představu, nemohli nad nedatovaným článkem v Timesech nic než zívnout nebo si pohrdlivě odkašlat.

Měli k tomu dobrý důvod.

Téměř sto let už totiž světovému horolezectví vládli Angličané. Sice to byl ostrovní národ a nejvyšší bod jejich země byl ani ne kilometrový zakulacený hrbol v Lake Districtu zvaný Scafell Pike, kam se dalo klidně vyrazit na říjnovou odpolední procházku, přesto však byli horolezci z Anglie obecně považováni za tu nejvybranější sortu odhodlaných odvážlivců, kteří sice horolezectví nevynalezli, zato mu dali jeho moderní podobu. Během jediného zběsilého desetiletí v padesátých a šedesátých letech 18. století bylo poprvé úspěšně pokořeno šestatřicet alpských vrcholů, a britští horolezci měli na svědomí jednatřicet těchto prvovýstupů. Byl to Angličan, nikoli Švýcar nebo Němec či Ital, kdo první stanul na vrcholu Matterhornu. A i když i z jiných národů vzešli horolezci, kteří

dokázali neobyčejné věci, Britům se v celkovém bilanci nikdo nevyrovnal.

A to nebylo celé. Britští horolezci jako první běžně používali cepíny, bytelné nástroje ve tvaru T s bodcem na spodním konci rukojeti a hrotem a sekerou nahoře, které se měly stát symbolem horolezectví. Byl to provazník z Londýna, kdo vyrobil první horolezecké lano, a právě horolezci z Velké Británie navrhli první expediční stany. V době, kdy většina světové populace žila buď daleko od hor, nebo se jim snažila vyhýbat širokým obloukem, byli muži z Oxfordu a Cambridge oblečení do vlněných obleků z High Street a s těžkými plechovkami čaje od Fortnum & Mason v batozích běžně k vidění, jak se škrábou po nějakém ledovém hřebeni uprostřed divočiny, na míle daleko od nejbližší usedlosti. Jestli na polední slunce vylézají jen šílenci, nebo i Angličané, to je otázka. Jisté ale je, že Angličané (a Angličanky) si prostě nemohli pomoci a hory jim nedaly spát.

Duchovním centrem veškeré této aktivity ale nebyly ani Alpy, ani Lake District. Nebyly jím hory Ben Nevis ani Snowdon. Místo toho se toto centrum nacházelo v nenápadném, elegantním řadovém domku z 18. století, v čísle 23 na Savile Row na východním okraji čtvrti Mayfair v Londýně. Ve druhém a třetím poschodí tohoto domu totiž sídlil Alpský klub. Nebyla to jen nejstarší horolezecká společnost na světě. Byl to také jeden z nejexkluzivnějších klubů v celé Velké Británii. Klub se mimo jiné honosil tím, že jeho členové byli příslušníky vyšší třídy, řada z nich bydlela v Belgravii a jméno jim zdobila řada aristokratických titulů. Podobně exkluzivních klubů bylo po Londýně rozeseto vícero.

Členové Alpského klubu totiž dokázali pít po pidi šplhat po žulových stěnách v Chamonix, kde běžnému smrtelníku hrozila minimálně zmrázka, na Kavkazu se dokázali postavit banditům i vyjícím vichrům a vůli se dokázali přinutit k výstupu na kdejaký bezejmenný vrchol v Andách pokrytý ledem, i když jim jídlo dávno došlo a prsty jim modraly mrazem. Vstup do Alpského klubu byl totiž možný výhradně na pozvání od stávajících členů, a ačkoliv se několika vybraným ostríleným cizincům dostalo na formálních večerích a dalších akcích klubu vřelého přivítání,

členství si nešlo koupit, jediné zasloužit, a to tím nejdrsnějším způsobem, v těch nejnebezpečnějších koutech světa.

Těch pár stovek členů Alpského klubu ale spojovalo ještě něco, a to přístup k životu. Nestačilo jim jen mít na účtu příjemný obnos, po boku důstojnou manželku a poslušné děti a vychutnávat si whisky a doutníky v baru Claridge's. Někteří byli v hloubi duše romantici, s jeho mysticismem a oslavou přírody i jedince, s obdivem k jeho hrdinům, například lordům Byronovi a Shelleymu, kteří hledali naplnění daleko od ruchu přelidněného Londýna. Jiní se inspirovali národními hrdiny z dávných dob i současnosti, například Shakespearovým Jindřichem V., který se vrhne „znovu do propasti“, lordem Nelsonem, jenž dokázal obrátit běh bitvy u Trafalgaru, nebo Georgem Gordonem, hrdinou od Chartúmu, který se s klidem postavil čelem šavlím ostrým jako břitva v rukách 50 000 dervišů. Mnoho členů Alpského klubu shledalo, že hory jsou tím nejopojnějším lákadlem, a každíčká částička lidské bytosti, fyzická, psychická i duchovní, tu dojde té nejtěžší zkoušky.

Všichni ovšem nějakým způsobem došli k přesvědčení, že život je především nutno žít. Pro britské horolezce a světoběžníky pak platilo, že ať už to činili pro krále a vlast, nebo sami pro sebe, své schopnosti podrobovali zkoušce na těch nejohroživějších vrcholech světa. Jakmile jste se do toho jednou pustili, byli jste už navždy jiným člověkem. Jakmile jste jednou překonali děs, který vám paralyzoval ruce a nohy při lezení na zledovatělém, skalnatém hřebeni stovky metrů nad propastí, jenž se mohl snadno stát vaším kamenitým hrobem, nebo jste přežili oslepující sněhovou bouři ve výšce přes čtyři tisíce metrů nad mořem, už nebylo cesty zpět. A když byla expedice u konce, mohli jste na ni zavzpomínat s ostatními příslušníky výpravy na každoroční slavnostní večeři Alpského klubu nad pstruhem na másle, francouzskými pečenými bramborami u lahve vína Pouilly-Fuissé.

To samozřejmě platilo pouze pro ty, kteří se vrátili živí.

Smrtelné nebezpečí horolezectví totiž rozhodně nebyla jen hypotetickou hrozbou. Při úplně prvním výstupu na Matterhorn zahynuli tři britští horolezci a jeden francouzský horský vůdce, když nejmladší člen

skupiny uklouzl a přetrhlo se jim lano. V následujících desetiletích pak zahynula řada dalších, ať už je zabily padající kameny, nejistý krok, náhlý pád, nebo prostě smůla. Zkušený horolezec a hvězda Alpského klubu ze dnů jeho rané slávy Henry Fox zmizel kdesi na Kavkazu, zatímco Alfred Mummery, nejspíš největší britský horolezec své éry, zahynul v roce 1895 pod lavinou. Owen Jones a Muriel Gwendolyn Edwardsová zemřeli na své svatební cestě, když jejich průvodce zakopl a strhl je z malého vrcholu poblíž Mont Blancu. Dne 8. června 1924 se George Mallory a Sandy Irvine vydali na vrchol Mount Everestu, a už je nikdo nikdy nespátlil.

Ta poslední událost zasáhla mnohé.

Nejenže byl Mallory všemi oblíbeným členem Alpského klubu, tento muž byl ztělesněním čisté životní energie. Byl naprosto okouzující, vtipný a neskutečně pohledný, spoustě žen i řadě mužů se při pomýšlení na něj přímo tajil dech (a sbíhaly sliny). „Nebesa!“ napsal o Mallorym anglický básník Lytton Strachey. „Měří metr osmdesát, má postavu Praxitele a neuvěřitelný obličej – záhadný jako z Botticelliho malby, jemný a delikátní jako vzácný čínský tisk.“ Mallory se příležitostně vyskytoval mezi členy skupiny Bloomsbury, umělci a spisovateli, kteří nad konvenční společností ohrnovali nos. Kromě toho učil na částečný úvazek na univerzitě v Cambridgi. Horolezectví však bylo jeho skutečným posláním. Vedl tři expedice na Everest a dodnes je známa jeho slavná odpověď na dotaz, proč vůbec touží zdolat nejvyšší horu světa: „Protože tam je.“ Od té doby tutéž odpověď použila řada jeho následovníků mezi horolezci. Byl nebojácný, skromný a pocházel z vyšší třídy, zkrátka vzorný představitel britského horolezectví.

Malloryho smrt ovšem zahrála na hlubší strunu v srdci národa. Ně kterým připomněl dalšího padlého hrdinu, polárníka Roberta Falcona Scotta a jeho nešťastný pokus dosáhnout jižního pólu, který skončil nezdarem před dvanácti lety. Mallory a Irvine připomínali Britům vlastní bratry, syny a manžely, jejichž životy předčasně ukončila první světová válka. A i když na dva zesnulé horolezce pěli slavné ódy novináři, anglikánští kněží i ředitelé škol, teprve zádušní mše na jejich památku, jež se konala v Londýně, odhalila skutečný rozsah toho, jak významní to byli

muži. Mezi stovkami truchlících, kteří toho chladného říjnového rána zaplnili katedrálu sv. Pavla, nebyl totiž nikdo menší než Jeho Výsost, král Jiří V. Ještě nikdy předtím se nedostalo žádnému horolezci takové pocty.

V č. 23 na Saville Row se však brzy začaly sprádat nové plány. Po nějakou dobu všichni ztrátu Malloryho a Irvina pociťovali velmi bolestně, ale hlavní otázka zněla: Kdy se podaří zorganizovat další expedici na Everest? Jen v řádu dní po zádušní mši v katedrále sv. Pavla byli mluvčí Alpského klubu vysláni po celé zemi, aby pro takový podnik získali dostatečnou veřejnou podporu. V témže roce se najednou objevila ještě větší příležitost, která sebou ale nesla řadu nových problémů. Malloryho poslední expedice měla být z části financována s pomocí bývalého vojáka a dobrodruha nesoucího nezapomenutelné jméno – John Baptist Lucius Noel. Ten měl o expedici na Everest z roku 1924 natočit dokumentární film, triumfálně popisující první výstup na vrchol. Když ale expedice skončila neúspěchem a Mallory s Irvinem zmizeli, naděje na úspěšný film vzaly za své.

Noel se nenechal odradit a místo toho se pustil do extravagantního natáčení. Film *The Epic of Everest* (*Epos o Everestu*) měl premiéru v roce 1924 v Londýně, a to dva týdny před Vánoci. Pro tuto příležitost proměnil filmař a impresário divadelní scénu Scala kousek od Bedford Square v miniaturu Tibetu, s oslnivými, ručně malovanými kulisami Himálaje a úchvatným představením v podání sedmi tibetských mnichů, kteří tančili a zpívali za bouřlivého doprovodu trumpet, cimbálů, zvonků a bubnů, na které se bubnovalo paličkami z lidských stehenních kostí. Samotný film, jehož některé scény se natáčely ve výšce sedm tisíc metrů nad mořem, byl naprosto fascinující. Nikdo nikdy předtím takovou podívanou nezažil. Noelova sázka se vyplatila. *The Epic of Everest* byl naprostý kasovní trháč a zaplnil kina ve Velké Británii, Německu, USA i v Kanadě.

V Tibetu to ale vypadalo jinak.

Ve Lhasě konzervativní náboženská vláda přímo zuřila – jednak kvůli tančícím mnichům, jednak kvůli těm scénám ve filmu, které Tibe-

ťany zobrazovaly jako dětinské, špinavé a zavšivené primitivy. V reakci na film Tibetané zakázali přístup na Everest a v roce 1925 se k hoře nedostal ani jediný britský horolezec. Když byla o rok později sestavena žádost o povolení nové expedice na Mount Everest, britský konzul ve Lhase se ani neobtěžoval ji tibetským úřadům předat. Místo triumfu film způsobil naprostou katastrofu. Horolezci z Alpského klubu museli prostě vyčkávat, než tibetská vláda zase vychladne a dveře na Everest se opět otevrou.

Čekali dlouhých pět let.

V září se vrátily deště.

Léto roku 1931 bylo v Londýně bouřlivé i klidné. Zemětřesení u Doggerské lavice roztrásl šálky v kredencích až u Manchesteru a v Birminghamu se před ním psi schovávali pod postel. Dne 12. září 1931 přijel do Londýna Gándhí, aby se tu zúčastnil druhého kulatého stolu věnovanému Indii, ale bylo mu pouze důrazně doporučeno, aby se postaral o potlačení veřejných nepokojů na protest proti Rádžovi. Druhý den získal britský letoun poháněný dvojitými motory Rolls Royce podruhé v řadě Schneiderovu cenu a překonal světový rychlostní rekord – přes 340 mil v hodině. V Londýně pak britský skladatel Edward Elgar a londýnská filharmonie oslavili otevření zbrusu nového nahrávacího studia umístěného ve sto let starém paláci v č. 3 na Abbey Road.

Kousek odsud, na Savile Row, ale podzim přinesl úplně nové zprávy. V Alpském klubu členové nemluvili o ničem jiném než o senzačních zprávách z první ruky o německé expedici na Kančendžengu. Dne 26. září Timesy přinesly informaci, že horolezci z Mnichova se probojovali až do výšky sedm tisíc metrů nad mořem na úbočí hory, která byla tehdy považována za druhou nejvyšší horu planety. „Máme za sebou obrovské technické i další potíže,“ napsal vůdce expedice. „Silná skupina šesti horolezců a čtyř nosičů se zásobami na dva týdny je v nejvyšším táboře připravena zaútočit na vrchol Kančendžengy.“

Tato zpráva všechny zasáhla jako rána kladivem. Zatímco londýnská horolezecká smetánka zůstala trčet v jakémsi očištění a musela jen nečin-

ně čekat, zda dostane další možnost pokusit se o zdolání Everestu, skupina německých horolezců se dostala na místo, odkud se mohli dostat jako první smrtelníci na vrchol jednoho z himalájských obrů. Britové už ve svém snažení nebyli sami. Ještě si ovšem ale neuvědomovali, jak obrovská to bude konkurence.

KAPITOLA DRUHÁ

Vichr z Východu

Domů se vraceli po tisících.

Někteří šli pěšky, dalším se podařilo svézt se na nákladácích nebo na žebříňácích tažených koňmi. Většina ale cestovala po železnici. Byli namáčkaní v dobytčácích i ve vagonech pro cestující, stáli bok po boku na zšeřelých nástupištích nádraží velkých měst i podél nástupišť maličkých venkovských městeček. Některým chyběla část nohy nebo rovnou noha celá a opírali se o berle. Další měli obličej zavázaný obvazy a byli slepí. Většina z nich měla jizvy, v tělech jim vězely kusy šrapnelů a jen nemnozí teď dokázali klidně spát. Vraceli se v průběhu jara a léta roku 1919, šla jich vlna za vlnou, třásly se pod nimi ohromné železné mosty přes Rýn, potáčeli se prašnými cestami a sluneční paprsky zahřívaly jejich rozedrané, šedomodré uniformy. Pyšná pruská armáda vyrazila bojovat za otčinu na podzim roku 1914 a teď se vracela domů – nemocná, hladová a zcela zlomená.

S armádou přišla jako nákaza i temná žeň odcizení a vzteku. Byla patrná ve vyděšených tvářích mužů, kteří postávali v úřadech pro nezaměstnané, temně barvila kouty laciných barů a potulovala se po nárožích Berlína a Düsseldorfu, potřásaje plecháčkem s pár drobnými. Byla patrná v nepřírozených odmlkách v ložnicích, vznášela se nad stolem u večeře, odrážela se i v prázdných lavicích místních kostelíků. Tito muži už nedokázali dál žít ve své předválečné kůži, příliš mnoho starých pravd

totiž zahynulo ve smradu a bahně válečných zákopů. Jejich starý svět, plný okázalosti, slávy a praporů povlávajících ve větru, byl navždy pryč, stejně jako jejich mládí.

Poslední němečtí vojáci, kteří se vrátili domů, byli váleční zajatci. Nacpali je na vojenské vlaky a čluny přes průliv La Manche a se strážemi je odvezli daleko do Skotska nebo na Isle of Man. Tady stavěli silnice, sklízeli pole, v lomech roztloukali kamení a vyráběli cihly a cement. Propuštění byli víc než rok potom, co skončily boje. Nikdo je nevítal na přehlídkách ani v děkovných delegacích, když se jim konečně podařilo dostat zpátky do Německa. Místo toho byli jen poslední z řady kráčejících mrtvých, ten poslední živoucí účet za zmařené sny z roku 1914.

Mezi nimi šel i stín jménem Paul Bauer.

V pozdějších letech přednášel v nacpaných přednáškových sálech a mladí i staří obdivovatelé o něm hovořili uctivě jako o Herr Bauero-vi, když ho žádali o uhlazený, dokonalý podpis do svého výtisku jedné z jeho knih. Filmové štáby ho sledovaly, kudy chodil, a jednou jeho jméno zazářilo i v olympijské slávě, a to pod rudooranžovým kalifornským sluncem. Paul Bauer byl ale i kouzelník a uměl sprádat krásné obrazy, svůj soukromý život držel přísně v tajnosti, o svém původu mlčel a své prohry si nechával pro sebe. Ze starých, dávno zmizelých záznamů ovšem dokážeme zjistit drobné útržky jeho příběhu. A na rozdíl od pečlivě uhlazeného medailonku, který ukazoval světu, žil Bauer život, kde vítězství provázely i stíny.

Pocházel z Kuselu, ospalého falckého městečka nedaleko francouzských hranic. V osudovém létě roku 1914 byl Bauer na cyklistickém výletě po severní Itálii. Poblíž Bodamského jezera kousek od švýcarské hranice si cestou domů všiml plakátů s vyhláškami, narychlo nalepenými na telefonní sloupy a zdi poštovních úřadů. Na nich stály zprávy o šokujících nedávných událostech – o vraždě následníka trůnu, arcivévody Ferdinanda, o tom, že Rakousko vyhlásilo Srbsku válku, o mobilizaci v Rusku, ve Francii a o bezprostředně hrozícím násilí. Když vypukla válka, Bauer byl povolán do 18. bavorského pěšího pluku a rychle odvelen na západní frontu. Za tři měsíce ho nedaleko města Ypry v Bel-

gii zranil šrapnel a své osmnácté narozeniny strávil na nemocničním lůžku.

Dále víme, že poté, co se Bauer vrátil ke své jednotce, se s ní v roce 1916 zúčastnil bitvy na Sommě, kde padlo skoro půl milionu Angličanů jako listí na podzim a výheň způsobená palbou dělostřelectva spálila kmeny stromů na uhel. Bauerův pluk patřil mezi „nejlepší německé jednotky“, napsal o něm americký zvěd. „Vždycky skvěle bojovali, vehementně útočili a i v obraně si zachovávali houževnatost.“ Dva a půl roku tak 18. pluk neúnavně, brutálně bojoval s Brity jako na houpačce. Stovky jeho vojáků padly za oběť palbě z automatických zbraní a šrapnelům dělostřelectva. Další na frontě zešíleli, v zákopech jim uhnily končetiny nebo měli tu smůlu, že světélko z jejich poslední cigarety zahlédl anglický ostřelovač. V bitvě u Messines pak britští minéři úspěšně vyhodili do povětří velkou část německých linií a Bauer padl do rukou Angličanů jako válečný zajatec.

Co se s Paulem Bauerem dělo nadále, není úplně jisté.

Víme, že byl poslán do zajateckého tábora v Anglii. Nevíme ale, ve kterém táboře či táborech byl držen ani jak dlouho. Zdá se, že o tom veškeré záznamy zmizely. Z následných zpráv, jak přímo od Bauera, tak i od těch, kdo ho znali, však víme, že jako válečný zajatec procestoval značnou část Anglie. Víme také, že to, co viděl, na něj udělalo dojem a vzbudilo v něm závist. Ta navíc neměla opadnout, naopak ho měla pronásledovat ještě řadu let.

Dále je známo, že když byl Bauer konečně propuštěn a měl možnost vrátit se do Německa, pociťoval tento návrat velice hořce. „V listopadu roku 1919, v nádražní budově na Rýnu, kterou hlídali barevní francouzští vojáci,“ napsal později, „mi jen tak beze všeho nařídili svléknout uniformu, kterou jsem nosil pět let. V neskutečně chatrném ‚civilu‘, který mi vydaly úřady, s čapkou na hlavě a s veškerým svým pozemským majetkem v ruksaku na zádech jsem se pak konečně dostal domů.“

Doma nezůstal dlouho. Když zjistil, že jeho rodné město okupují cizí vojáci, odešel do Mnichova. Ve třidvaceti letech se cítil jako stařec. „Bo-

jovali jsme za náš lid a mnoho mých přátel následovalo příkladu tradice a položilo za něj svůj život," nechal se později slyšet. „Teď jsme ale zjistili, že láska k vlasti, hrdinství a sebeobětování se považuje za slabost a všichni tyto ctnosti jen očerňovali.“

„Byli jsme cizinci," dodal. „Vydědenci ve své vlastní zemi.“

Asi rok poté, co se Paul Bauer přestěhoval do Mnichova, na jaře roku 1921, si hydrologové ve stanici Bogenhausen na východě města všimli, že hladina řeky Isar protékající centrem města stoupala víc než v předchozích desetiletích. V Alpách tu zimu napadlo obrovské množství sněhu, a když přišlo teplejší počasí a s ním jarní tání, hladiny řek se nebyvale zvedly. Navzdory tomu, co se dělo s řekou Isar, nebylo nutné změnu hledat daleko. Na chodnících, v kavárnách a pivnicích prastarého bavorského hlavního města se totiž začala měnit atmosféra.

Nejprve to pocítili Židé. Začátkem roku 1921 vandalové poničili ortodoxní synagogu na Herzog-Rudolf-Strasse – na fasádu kdosi namaloval černé svastiky. Členy místního hebrejského klubu napadl a zmlátil gang pravicových extremistů. Na mnichovské univerzitě pak zakázali přednášet Albertu Einsteinovi, jehož teorie relativity obrátila vědecký svět vzhůru nohama – antisemitské pamflety o něm mluvily jako o „židovském fyzikovi“. Nežidé byli cílem útoků jakbysmet. Na přednáškách respektovaného sociologa Maxe Webera pokřikovali neukáznění studenti pohrdající jeho liberálními názory. Na druhé straně města se začaly objevovat plakáty, které zvaly místní obyvatele, aby si přišli poslechnout nového dynamického řečníka, vůdce nové národně-socialistické strany neboli nacistů, jak se jim brzy začalo říkat. „Němci jsou vítáni," slibovalo se na plakátech s dodatkem: „Židé vpuštění nebudou.“

Jiní tušili, že bude ještě hůř. V říjnu roku 1920 zmizela služka jménem Marie Sandmeierová poté, co na policii nahlásila objev nelegální zbrojnice v domě svého bývalého zaměstnavatele. Její mrtvé tělo bylo později objeveno oběšené na stromě v parku Forstenrieder. Vedle ní visela cedule s nápisem: „Ty ubohá mrcho. Zradila jsi svoji vlast.“ Zhruba tou dobou místní číšník pohrozil, že prozradí další nezákonný sklad zbraní. „Místo

toho,“ napsal později historik, který se případem zabýval, „se podíval na dno řeky Isar, se závažím na nohou a jedenácti dírami v hlavě.“

Na ulice Mnichova padala temnota.

Život Paula Bauera mezitím šel dál. Stal se členem Freikorps, protikomunistické polovojenské skupiny, která vyvolávala pouliční bitky s místními komunisty, a dokonce údajně řídil palbu na levicově smýšlející dělnickou čtvrť. A i když Bauer brzy začal vzhlížet k nacistickému vůdci Adolfu Hitlerovi, jehož autorita byla nezpochybnitelná, evidentně se držel zpátky, alespoň prozatím, a rychle se měnící mnichovské politické scéně se vyhýbal. Byl totiž zaměstnaný ažaž.

Bauer byl totiž odhodlaný v životě prorazit, a tak se přihlásil na mnichovskou univerzitu, 450 let starou instituci vyššího vzdělávání, a začal studovat práva. I když město kolem něj hučelo, držel se Bauer uprostřed hlučných pivnic a kaváren svého cíle a každý večer až do pozdních hodin trávil ponořený v tlustých právnických knihách. Jeho hněv ale neustupoval, zejména proti těm, jimž říkal „listopadoví zločinci“ – berlínským politikům, kteří v jeho očích na konci války zaprodali Německo. Bauera drtily dva mlýnské kameny: nároky studia a vlastní hořkost. Proto potřeboval najít ten pravý ventil. A nakonec ho našel.

„Mým útočištěm,“ napsal později, „se staly hory.“

Na jih od Mnichova se Bavorské Alpy tyčí jako kulisy k wagnerovskému dramatu. V zimě se blyští oslnivou bělí, v létě jsou chladivé a okouzlující. Z centra Mnichova se tam dostanete vlakem za pouhé dvě a půl hodiny. „Do hor jsem začal utíkat sám,“ vzpomínal Bauer. Vybavený byl jen celtou, pokrývkou a vojenskou mapou Bavorska. „Chodil jsem sám, po svých vlastních stezkách.“ Tady nastala proměna. Mezi vysokými, vichřem bičovanými horskými hřebeny a rozeklanými vrcholky našel Bauer svět, kde neexistovaly kompromisy ani šikana. Tady, pod tvrdými vápencovými útesy, se nalézalo hájemství zářivých nadějí a pravdy tvrdé jako skála. Tady mohl bývalý voják vyzkoušet svoji odvahu.

„Děkoval jsem své šťastné hvězdě,“ poznamenal, „a velebil své zdraví a sílu.“

Časem ovšem začal Bauer vyhledávat těžší stezky – římsy pokryté sutí, kde by každý chybný krok znamenal těžký úraz, ledem pokryté hřebeny strmé jako střecha, nebezpečná místa, kde sólo lezení bez jistění znamenalo téměř jistou sebevraždu. „Postupně,“ napsal Bauer později, „jsem začal znovu vyhledávat společnost druhých.“

Ve skutečnosti neměl příliš na vybranou. Ukázalo se ale, že načasování to bylo dokonalé.

V letech těsně před první světovou válkou a hned po ní totiž vznikla nová generace německých a rakouských horolezců, kteří konečně našli pevnou půdu pod nohama. Tito německy hovořící horolezci se nebáli vyzkoušet nové nápady a techniky a na horolezecké scéně tak díky nim zavál svěží vítr, což se nestalo už půl století. Na východě rakouských a německých Alp se zrodilo moderní skalní lezení. Mnichov se stal duchovním centrem horolezecké revoluce. Důkazy o tom byly patrné na každém kroku.

Poznalo se to v horských chatách v Tyrolsku, kde byla jen jedna světlice ke spaní a kde si o víkendech a po většinu léta tisíce horolezeckých nováčků rozkládaly na noc spacáky. Bylo to slyšet v cinkání prvních karabin a křupání pohorek na sněhu zmrzlém na slunci v led. Bylo to poznat i v zapadlých kinech v Berlíně a ve Frankfurtu, kde se objevil nový filmový žánr, Bergfilm, a diváky oslňoval nádhernými horskými scenériemi natáčenými autenticky v horách i tvářemi úplně nového druhu herců – mezi nimi i smyslnou čtyřiaadvacetiletou bývalou tanečnicí jménem Leni Reifestahlová. A poznalo se to i podle rostoucích seznamů členstva v horolezeckých a turistických klubech. Na rozdíl od britského Alpského klubu, který měl jen málokdy víc členů než pár stovek, měl brzy německý a rakouský Alpenverein přes dvě stě tisíc členů. „Pobočka německého Alpenvereinu se nachází v každém významnějším německém městě,“ napsal v úžasu jistý britský cestovatel. „Tento způsob života a všechno, co s sebou přináší, se pro ně stal stejně samozřejmým jako každodenní obživa.“

Stejný dojem vyvolávali i horolezci samotní. Kromě toho, že to byli nadšenci, byli německy mluvící lezci nové generace také průkopníci nezvykle otevření veškerým novým myšlenkám. V roce 1910 navrhl ra-

kouský horský vůdce společně s kovářem z Münsteru nový typ horolezecké skoby z jediného kusu kovu (základ pro jištění při skalním lezení). Zhruba v té době jistý horolezec z Mnichova přišel s prvními lezeckými karabinami. Oválné kovové spojky sloužily k připevnění lana ke skobám. Další inovace vznikly po válce – například cepíny se zkrácenou rukojetí používané při lezení na téměř vertikálních ledových a sněhových stěnách.

Odehrávaly se rychlé, dechberoucí změny. Tato nová generace německých horolezců, vyzbrojená novými nástroji a technikami i narůstající sebedůvěrou, si brzy troufala na výstupy, do kterých by se dříve nikdo nepustil. Ty nejtěžší skalní cesty pak byli pokořeny jedna za druhou: východní stěna Campanile Basso, jižní stěna Schüsselkarspitze, západní stěna Predigstuhlu a severní stěna Schüsselkarspitze. Jednoho krásného pátečního dne v pozdním létě roku 1925 pak padla severozápadní stěna Monte Civetty, 900 metrů vysoké, svislé skály v Dolomitech, která snahám o pokoření odolávala mnoho desetiletí. Zlezli ji dva skalní lezci. Prvolezcem byl pětadvacetiletý zámečník z Mnichova. Připomínalo to balet na vertikále. Němci a jejich rakouští bratraci dokázali skalní lezení povznést na úplně novou úroveň.

Úspěchy samozřejmě nebyly zadarmo. Polámaná žebra, roztříštěné pately, strhané nehty a poškrábané lokty. Záva promáčená ledovým potem a prázdno v žaludku sevřeném strachem. Německy mluvící alpinisté se stali nejlepšími skalními lezci na světě. Svoje prvenství si ale museli tvrdě vybojovat a každý centimetr jejich cesty je přišel draho. Jeden italský horolezec označil nový styl lezení s obdivem za *alpinismo acrobatico*.

Britové si ovšem zachovávali odstup. V tradičně smýšlejícím londýnském Alpském klubu na skoby nahlíželi s despektem a nový styl lezení tu snižovali jako nesportovní. Jeden alpinista prohlásil, že při něm jen „visíte a mlátíte do skály“. Jiní byli ještě stručnější: „nebyl to kriket.“

Paul Bauer na to ale nahlížel jinak.

Pro něj horolezectví znamenalo víc než jen dostat se na vrchol hory nebo zlézt těžkou cestu. Byl to pro něj spíš způsob, jak Německu vrátit

čest, kterou ztratilo nikoli v zákopech, nýbrž zradou Versailleské smlouvy. „Důsledkem války a tíživého stavu po ní v Německu povstala neobyčejně odhodlaná, skromná generace,“ píše Bauer. „V nespočetných únavných výstupech a nocích strávených pod celtou jsme odhalili ta nejskrytější tajemství přírody, naučili jsme se hory pokořit za jakýchkoli podmínek, ve vichru i bouři, ve sněhu a v temnotě.“ Teď nastal čas toto úsilí přenést z Alp dál. „Cítili jsme povinnost proniknout za sevřené hranice naší domoviny,“ dodává Bauer. „Bytostně jsme toužili přidat se k boji na cestě výš.“ V roce 1926 bylo Bauerovi jasné, kam se němečtí horolezci musejí vydat dál.

Kavkaz se táhne napříč pásem země, který odděluje Černé moře od Kaspického. Geologicky i zeměpisně je toto pohoří divem přírody. Na severu ho ohraničuje velká ruská sýpka, tisíc mil daleko se táhnoucí kolchozy, kde se pěstuje pšenice, bílé vesničky, které odsud sahají až k Moskvě. Na jihu Kavkazu se nacházely poloautonomní sovětské republiky, jež byly komunistické jen názvem. Byla to zem bavlny, meruněk, kdouloní, granátových jablek, prastarých mešit a ranního volání k modlitbě. Samotné hory jsou tu pusté, nevěstí nic dobrého, neustále tu padají laviny a je tu nádherně. V nižších polohách rostou borovice a duby, břízky a ořešáky a řádily tu bandy ozbrojených lupičů. Kavkaz bylo nicméně nejvyšším pohořím Evropy. Pro Bauera byl tudíž neodolatelný.

„Dva roky jsme psali žádosti, vyplňovali formuláře a tak dále, až jsme se konečně povolení od Rusů domohli,“ vzpomínal později. Dne 4. července 1928 Bauer konečně dostal zprávu, že víza mají připravená na sovětské ambasádě v Berlíně. Horolezci potom strávili skoro týden v Moskvě, kde shromažďovali všechny dokumenty, povolení a razítka, zkrátka bumáčky, jak jim říkali Rusové, která měli předložit místním úředníkům. Po třech dnech ve vlaku konečně z Moskvy dorazili do Nalčiku, ospalého provinčního městečka na úpatí Kavkazu. Po dalších nekonečných bumáčkách, po nichž následovaly stakany vodky, konečně na koních vyrazili až k ústí údolí Bezengi, kde končily ledovce a začínaly skutečné hory.

Tvrdá práce a přípravy se vyplatily. I když je čekaly silné bouře, černý led, bílá slepota i skupina místních pastevců, jimž se až příliš zalíbily

fotoaparáty Leica, kterými byla expedice vybavena, nakonec vše skončilo úspěchem. Bauer skupinu vedl pevně a všechno do detailu naplánoval, a to se nakonec vyplatilo. Horolezci navíc dokázali výborně spolupracovat. A i když Bauer později zvláště vyhýbavě odpovídal na otázku, které vrcholy expedice pokořila, on i jeho tým získali cenné zkušenosti z lezení na „cizí půdě“.

Jedna věc ho ovšem rozčílovala. Ať už totiž Němci na Kavkazu lezli kdekoli, Britové tam byli první. Jednou dokonce narazili na opuštěný výškový tábor po britské expedici, což se poznalo podle hromad rezavých konzerv s anglickými nápisy. Při výstupu na Dychtau, druhý nejvyšší vrchol celého Kavkazu, se i Bauer sám opakovaně odvolával na zprávu o prvovýstupu z roku 1888, kterou podal vynikající britský horolezec Alfred Mummery. Bauerova expedice byla možná průkopníkem pro německé horolezce, britské stíny jim však nedaly spát.

Při dlouhé cestě vlakem domů přes nekonečné vesnice utápějící se v ospalém srpnovém slunci zbývajících členové expedice diskutovali o tom, co by ještě mohli podniknout, kdyby se na Kavkaz vrátili. Bauer už ale přemýšlel o něčem jiném. „Začalo mi být docela jasné,“ napsal krátce po návratu do Německa, „že v roce 1929 se musíme vydat do Himálaje.“

Bauer nehledal jen vyšší pohoří.

„Na základě mé válečné zkušenosti, kdy jsem proti Britům bojoval jako pěšák od října 1914 až do června 1917 a pak jsem strávil dva roky v anglickém zajetí až do listopadu 1919,“ napsal později, „si jsem vědom jistých známek, že Angličané mají tendenci opakovat ty samé chyby.“ Nechtěl tedy prostě lézt v Himálaji. Byl rozhodnutý, že Brity porazí v něčem, co jim bylo vlastní. „Koneckonců,“ dodal ještě, „jsem Angličany dobře znal.“ Paul Bauer odložil pušku a vzal do ruky cepín.

Kančendženga byla svůdnice.

Kdysi byla považována za nejvyšší horu světa a při výšce 8586 metrů je o pouhých 262 metrů nižší než Mount Everest. Je to masivní hora s pěti různými vrcholky. V tibetštině její jméno znamená „Pět pokladnic velkého sněhu“. Střeží ji ostré skalní hřebeny, ohromné morény a víc

jak deset ledovců. Část hory leží na území Nepálu a zbytek zasahuje do „knížecího státu“ Sikkim, malého, leč politicky velmi významného výčnělku britské Indie, který Nepál odděluje od Bhútánu a leží mezi Tibetem a východní Indií. Jedná se o jeden z nejimpozantnějších horských masivů v Himálaji a zdálo se, že na vrchol Kančendžengy vede množství různých lezeckých cest. A když se člověk usadil na verandě Planters Clubu v Darjeelingu, kam se důstojníci britské armády, úředníci i majitelé čajových plantáží chodili občerstvit a poklábosit, dalo se tu v příjemném podzimním odpoledni na horu vylézt pohledem, po tom či tamtom hřebeni, kolem kuloárů a lavinových polí člověk přelétl lehce jako pták a nakonec stanul na vrcholu. Žádný jiný himálajský obr nebyl pro oko dobrodruha tak lákavý.

A horolezci na sebe nenechali čekat. O výstup se pokusili Švýcaři. Pak přišla řada francouzských, italských i britských dobrodruhů gentlemanů. O výstup se dokonce pokusil i Aleister Crowley, britský okultista, kterého bulvární noviny označily za „nejvychytralejšího člověka na Zemi“. Kančendženga však nad všemi zvítězila. Místní Nepálci věřili, že bůh hory lidským bytostem brání vystoupat na vrchol. A teď to měl zkusit i Bauer.

V těch dobách byl každý pokus o zlezení velkého himálajského vrcholu jakýmsi choreograficky propracovaným tancem výstupů a sestupů, vlastně neustávající pohyb, který pokud vám přálo štěstí, vás mohl dostat po úbočí hory výš a výš, až jste dosáhli vrcholu. Klíčem pro úspěch expedice byla řada výškových táborů, počínaje základním táborem a dále prvním, druhým, třetím a dalšími. Samotný tábor nebyl často nic víc než pár stanů vybavených spacáky, vařičem, palivem a trochou zásob. Táboři nebyly pouhou noclehárnou pro horolezce a jejich Šerpy. Daly se tu doplnit zásoby, fungovaly jako marodka a často mohly účastníkům expedice zachránit život v nepředvídatelných, nebezpečných povětrnostních podmínkách vysokohorského terénu. Byly to schůdky, díky nimž se mohla expedice dostat o kousek výš.

Obyčejně výstup vedli nejsilnější a nejzkušenější horolezci. Po dohodě s vůdci expedice vyhledávali nejbezpečnější a nejrychlejší cestu vzhůru,

pomocí cepínů vysekávali schody a pokud možno se vyhýbali místům, kde hrozilo největší nebezpečí. Jakmile urazili vzdálenost, kterou mohl horolezec či nosič s plným nákladem zhruba urazit za jeden den, na daném místě založili výškový tábor. Po založení každého dalšího tábora pohyb neustával – prvolezci stoupali výš a výš, zatímco nosiči a ostatní lezci vynášeli zásoby vzhůru a zase se vraceli zpět pro nový náklad.

Jak se ale expedice dostávala do vyšší nadmořské výšky, ve vzduchu ubýval kyslík a postup byl čím dál obtížnější a pomalejší. Horolezci se někdy museli po každém kroku třeba i třikrát či vícekrát nadechnout a i ty nejobtížnější úkony, například zout si boty a vlézt do spacího pytle, člověka vyčerpávaly. Čím dál častěji všichni trpěli bolestmi hlavy a nevolnostmi, časté byly žaludeční potíže, nikdo neměl chuť k jídlu, dýchalo se stále hůř a spánek byl neklidný. Čím se horolezci dostávali výš, tím se zkracovala vzdálenost mezi jednotlivými tábory, protože urazit stejnou vzdálenost bylo stále namáhavější i časově náročnější.

16. září 1931

Na okamžik se ukázal.

Prchavým okénkem v mracích vplul vrchol Kančendžengy tiše před jejich zraky. Všechno, pro co tolik dřeli a bojovali, pro co i umírali, se nyní rozprostíralo přímo před jejich očima. Beze slov zírali vzhůru, kolem nich ve vzduchu poletovaly krystalky ledu a jasné slunce severní Indie se blýskalo na kovových obroučkách ledovcových brýlí. Šest Němců a Rakušanů a tři Šerpy dělilo jen pár dní od pokusu dokázat něco, co se ještě žádnému smrtelníku nepodařilo – totiž vystoupit na vrchol *Achtausenderu* (německy osmitisícovka, pozn. překl.). Stáli před stany v desátém táboře, ranní světlo se rychle proměňovalo a pod nimi se rozprostíraly modré kopce Tibetu jako pastevcův koberec. Jejich cesta ke slávě byla téměř u konce. „Blíž jsme měli k nebesům,“ poznamenal si jeden z horolezců, „než na zem.“

V polovině září 1931 už Bauerovi horolezci překonali veškeré překážky, které jim Kančendženga připravila. První z nich bylo počasí. Podle záznamů indického meteorologického institutu byly v létě roku 1931 ve

státě Sikkim nejvyšší teploty za posledních sto let. Úroda uschla, vesnické studny i potoky vyschly a jen v Darjeelingu pomřelo přes tisíc lidí na tyfus a další nemoci z horka. Na úbočích Kančendžengy se horolezci potýkali s plískanicemi i deštěm, se zrádným terénem a téměř neustálou hrozbou lavin, které po úbočí hory sjížděly s ranami podobnými výstřelům dělostřelectva.

Přišly i další problémy. Jeden z horolezců se nakazil malárií, další měl problémy se štítnou žlázou, třetího trápil ischias. Napětí narůstalo a Bauer začal být přesvědčený, že někteří nosiči kradou jídlo. Dne 9. srpna pak přišla tragédie. Cestou vzhůru ledovou průrvou uklouzl buď Herman Schaller, mladý horolezec z Vídně, nebo Šerpa Pasang. Byli k sobě svázáni lanem a oba zahynuli po půl kilometru dlouhém pádu do hlubiny. Když skupina jejich těla našla, Schallera a Pasanga pohřbili v ohromné kamenné mohyle. „Postavili jsme jim hrob, na který by mohl být pyšný jakýkoli princ, co chodí po zemi,“ zapsal si Bauer. „Takový hrob postaví druhové jen tomu, který padl v ušlechtilém boji.“

Pak se expedice vydala dál.

Během několika dní se vyhlídky na úspěch zdály o něco blíž. Čím výš Bauer se svojí skupinou po úbočí Kančendžengy stoupal, tím byly jejich kroky jistější. Nálada se vylepšila a s ní i počasí. Podle Bauerova vzoru v Alpách už dřív místo stanů na některých tábořištích kopali sněžný záhrab. Některé sněhové jeskyně dokonce tvarovali jako gotické katedrály se vstupem v lomeném oblouku a žebry na stropě. Důležitější ale bylo, že všichni muži se obdivuhodně drželi. Když Bauer 29. srpna zalezl do svého spacáku, cítil se unavený, ale pociťoval i značnou dávku optimismu. „Nemotorně tu zalézáme do spacáků,“ napsal si, „a usínáme s jistotou, že hlavní překážky, které nám stojí v cestě na vrchol Kančendžengy, překonáme za pár dní.“

Za dva týdny, když mezi mračny kratičce zahlédli vrchol hory, už si tím ale byli jistí o poznání méně. Boj o cestu do nejvyšších partií Kančendžengy stál horolezce i Šerpy nebezpečné zásoby sil. Aby zvýšil jejich šance na úspěch, Bauer skupinu rozdělil do dvou týmů a tlačil na urychlený výstup k vrcholu. Větší skupina měla za úkol rozbít jedenáctý

výškový tábor a vykopat tam ledovou jeskyni, zatímco druhá skupina měla rychle postupovat napřed, hledat cestu i vhodná místa na další dva výškové tábory, dvanáctý a třináctý. Jídlo a zásoby pak měli v plánu vy-nést do těchto táborů a odsud se měli pokusit i o zdolání vrcholu. „Je tak blízko,“ napsal si jeden z horolezců do deníku 17. září, „že jsme si téměř jisti, že se tam dostaneme.“

První to ale vzdal Bauer. Když 16. září vyrazil z desátého výškového tábo-ra vzhůru, postupoval tak pomalu, že ho jiný horolezec Peter Aufschнай-ter přesvědčil, aby se vrátil do devátého tábora. Odešel sám. Později Bauer napsal: „Bylo mi jasné, že mi začíná selhávat srdce.“ Nosič Ketar začal trpět sněžnou slepotou. Zřejmě nejsilnější horolezec z celé skupi-ny Hans Hartmann to vzdal kvůli únavě a nedostatku kyslíku. Petera Aufschнайtera trápil kašel, žízeň i únava a nakonec to z vyčerpání vzdal. Pořád ale ještě zbývali tři horolezci. A i když je trápily bolesti a téměř naprosté vyčerpání, 18. září vyrazili k cíli. Nejprve měli v plánu rozbít dvanáctý výškový tábor a pak se pokusit o výstup na vrchol. Z toho, co dokázali odhadnout, už je čekala jen jediná zásadní překážka, poslední skalní stěna, která je dělila od náhorní plošiny na vrcholu hory.

Čekalo je ale nepříjemné překvapení. Hleděli na ohromnou, nestabi-lní masu zvětralých sněhových desek, hlubokých trhlin a hrbolatých ledových polí. Tohle místo bylo rozsudkem smrti. Ať už by se tu o postup pokusil kdokoli, bez ohledu na odvahu či odhodlání by ho během pár krátkých minut čekal pád do hlubin. „Dlouho jsme tam seděli a prohlí-želi si to zoufalé místo,“ napsal později jeden z mužů. „Nebylo to ale k ni-čemu. Museli jsme se vrátit.“ Zpráva Bauera zasáhla jako rána kladivem. Kančendženga opět zvítězila.

Cestou dolů po úbočí hory lezce v šestém táboře přivítaly dopisy z domova, první pošta za řadu měsíců. Byla tam i těžká dřevěná bedna, kterou jim poslal Himálajský klub. Uvnitř byla bronzová deska připomí-nající život Hermanna Schallera, určená na jeho hrob. Když se pak čis-tý vzduch zabarvil přicházejícím podzimem, vydali se na dlouhou pouť zpátky do Darjeelingu, odsud do Kalkaty a pak domů.